

Statsgældsdirektør P. O. A. Andersen

Af Andreas Bruun

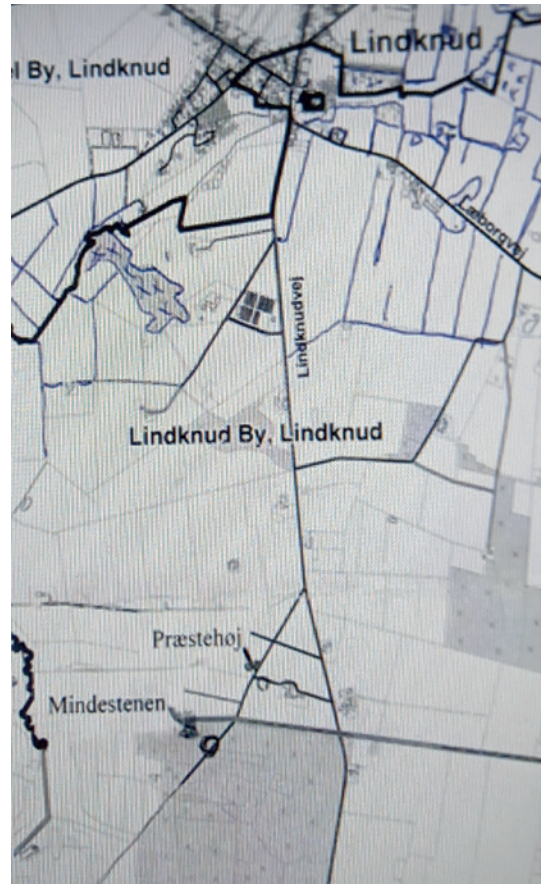
Ved den gamle præstevej mellem Præstkjær og Lindknud findes en mindesten for manden, der i 1920 tog initiativ til oprettelsen af Bøgeskov Plantage. Mindestenen er en stor kampesten med indskrift. Stenen ligger, hvor den blev fundet ved et tilfælde. Den blev gravet fri, og ligger derfor i en fordybning. Der er hugget en indskrift i stenen:

OTTO ALBERT ANDERSEN
f. 1862 – d. 1929
OG FRU SIGRID KIRSTINE
f. JOHNSEN
f. 1870 – d. 1943

Da man efter P.O.A. Andersens død satte indskriften i stenen, var tanken sikkert, at den gamle præstevej ville blive brugt i fremtiden. Det skete ikke. En mere direkte vej mellem Gjerndrup og Lindknud blev i stedet den brugte.

Præstevejens betydning stammer fra tiden, hvor Brørup og Lindknud Sogne havde fælles præst, og hvor præstegården lå i Præstkjær ved den gamle hovedvej midtvejs mellem Brørup og Holsted. Nu er præstevejen kun en skovvej. Derfor er mindestenens placering blevet meget diskret.

Man kan finde oplysninger om P.O.A. Andersen i flere af Hedeselskabets skrifter og nogle historiebøger, i Kraks blå Bog, i

Kommer man fra Lindknud og følger markvejen og siden skovvejen, som vist på hosstående kortudsnit, ind i plantagen, møder man mindestenen ca. 300 m fremme på højre side af vejen.

*Mindestenen for
Bøgskov Plantage,
grundlagt 1920.*

P.O.A. Andersens levnedbeskrivelse til Ordenskapitlet på Amalienborg og andre steder.

Andersen var ansat som statsgældsdirektør, og man kan læse om, at der dengang var én direktør for Danmarks gæld og en anden for Danmarks indkomster.

Andersen var en meget indflydelsesrig mand. Der blev lyttet til ham, og han fik store opgaver betroet. Han var de skiftende finansministre til stor støtte, for eksempel under de vanskelige forhold under Første Verdenskrig 1914-18 med alle de nødvendige restriktioner, rationeringer og besparelser, som krigen afstedkom. Statsgældsdirektørposten havde Andersen fra 1899 til sin død i 1929.

En hædret embedsmand

P.O.A. Andersen blev benådet med Dannebrogsoordenen i 1901. I levnedbeskrivelsen, der blev afleveret til ordenskapitlet i den anledning, skriver han om forældre og familie – en bror, der var teolog og kirkehistoriker, samt en ugift søster. Skolegang, uddannelse, giftermål og barnløshed samt en knæskade, han pådrog sig som ung, hvorved venstrebenet blev stift, omtales også. Det væsentlige er dog beretningen om arbejdslivet – om, hvordan han efterhånden søgte og fik opgaverne og udfordringerne.

Der fortælles om en lang række folk i forvaltninger, ministerier og lignende steder, der blev gode læremestre for P.O.A. Andersen. Det hedder om flere af disse

læremestre, at jeg havde det Held og den Lykke at få en Overordnet, der havde stor Indsigt, var retsindig, hæderlig, elskværdig og omgængelig, og som jeg kunne se op til.

Beskrivelsen slutter, hvor han i 1899 "allernådigst" blev udnævnt til chef for Finansministeriets 2. Departement og Statsgældsdirektør.

I 1913 blev ordenen udvidet til Kommandør af 1. grad af Dannebrog. I den anledning afleverede han til Ordenskapitlet på Amalienborg "Biografiske Bemærkninger" om tiden fra 1901-13.

Først er der bemærkninger om familiære forhold, og derefter kommer en redegørelse for alt, hvad han var og blev engageret i og fik ansvar for.

Hvad den samme Periode derimod betyder i mit Forhold som Embedsmand i Finansministeriet og særlig i dettes 2. Departement er i Virkeligheden en kort Historie af Statens og hele Landets økonomiske Forhold i denne Periode.

Politisk har jeg altså oplevet det betydningsfulde Minister- og Systemskifte i Året 1901, et Systemskifte som sikkert ikke blot var nødvendigt, men burde være kommet 10 År tidligere og siden da har Staten under Venstre Regering gennemlevet både adskillige gode men også en Række særdeles vanskelige og dårlige År set fra et finansielt og social-økonomisk Standpunkt. Thi ikke blot for selve Statens Finanser, men også for hele Landet og Befolkningens økonomiske Forhold betyder disse År en heftig Svingning fra flere gode År til en Række År af alvorlig og hæmmende Depression gennem en akut og voldsom Penge- og Byggekrise, en Krise der ikke er set her i Landet siden 1857, nemlig Bankkrisen i 1908, hvor fire Banker i Hovedstaden og 3 i Provinsen blev nødlidende samtidigt med at flere mindre Banker havde store Vanskeligheder.

Krisen bragte betydelige Tab over Landet, jeg anslår Tabet til 100 Millioner Kroner, idet disse Bankers Aktiekapitaler i alt væsentligt gik tabt, hvortil for Detailhandelsbanken kommer et yderligere Tab på omkring 12 Millioner Kroner. Lånekassen cirka 2 á 3 Millioner Kroner og Provinsbankerne over 1 Million Kroner foruden betydelige indirekte Tab.

Dette sidste Tab var og er sikkert ganske overordentlig betydeligt, thi Tabet og Nedgangen forplantede sig ud over det meste af Landet.

Kort efter skulle Danmark imidlertid blive Genstand for en ny yderligere Krise, sørgeligere i sin Art og til Trods for sin Eneståenhed beskæmmende for Folk og Land nemlig fhv. Justitsminister Albertis Bedragerier over for den sjællandske Bondestands Sparekasse.

Længere fremme i Bemærkningerne skriver Andersen mere detaljeret om Bankkrisen i 1908. Han fortæller, at mange finansfolk mente, at der i flere af de nye banker var mulighed eller sandsynlighed for svindel og "råddenskab". Og det viste sig at være langt mere udbredt, end man havde anet.

Der blev etableret en "Bankkomité af 1908" på initiativ af Vilhelm Lassen, der var finansminister på det tidspunkt. Komiteens opgave var at hjælpe de nødstedte banker og at mindske tabene. Lassen får en stor lovprisning af Andersen for initiativet.

Det blev ellers ministeriet Klaus Berntsen med Niels Neergård som finansminister, der efter nogle år med store underskud fik statens pengesager på ret køl, så der kom overskud i statskassen. Andersen fortæller, at det var med dygtighed, fasthed og besindighed, at det lykkedes for de to.

Alberti

Fra anden side berettes om, at P.O.A. Andersen med sin indsigt i kongerigets finanser advarede statsminister I.C. Christensen mod landets justitsminister Alberti, og I.C. Christensen burde have hørt efter advarslen. Som bekendt blev Albertis uhyrlige svindel på 14,5 millioner kr. afsløret 8. september 1908, da han selv meldte sig til politiet. Andersen tog dog I.C. Christensen i forsvar, da oppositionen efterfølgende skamløst udnyttede situationen og tvang regeringen I.C. Christensen til at træde tilbage.

Andersen skriver i bemærkningerne om Alberti-sagen at *denne Episode har været af indgribende Betydning for Landet for dets Politik og Udviklingen i de senere År. Forhåbningen om at Albertis Fald skulde blive betragtet som en Landsulykke, hvor alle politiske Partistridigheder hørte op og alle satte Skulder ved Skulder for at højne og rense Landet, holdt desværre ikke Stand, idet de forskellige Partier faldt for Fristelsen af at udnytte denne Sag partipolitisk.*

Sagen udvikle sig: ... *i lang Tid har I.C. Christensen vistnok i Kjøbenhavn og i ledende Kredse i Provinsen været den mest bagtalte og hadede Mand.*

Og videre om rigsretssagen og dens officielle afslutning, som alle måtte bøje sig for: *Om I.C. Christensen og hans Parti har anet noget om Albertis Bedragerier synes ret usandsynligt og vilde have været ganske selvmorderisk, men til at fælde en absolut Dom herom kræves i Virkeligheden Evner til at kunne læse i Menne-skers Hjerter og Nyre.*

Godtroende har sikkert også I.C. Christensen til en vis Grad været, men jeg er i øvrigt af den Opfattelse, at der i den Periode skete denne Statsmand stor Uret. Det skyldes utvivlsomt alene

hans Energi, Dygtighed og Fædrelandssind, at en så betydningsfuld Lov som Forsvarsloven blev gennemført.

Sønderjylland

Senere var P.O.A. Andersen med til at klare de meget store udfordringer, det gav med Sønderjyllands indlemmelse i kongeriget ved genforeningen i 1920. Alene at få den tyske mark afløst af den danske valuta/kronemønt var en stor sag.

Den 20. maj 1920 skulle dansk mønt være gyldigt betalingsmiddel i hele den zone, som man havde stemt om, skulle blive dansk. Den danske valuta skulle den dag gælde i alle offentlige kasser såvel som mand og mand imellem, som det hed.

Det var et forarmet Sønderjylland, der skulle hjælpes. Blandt meget andet blev "Lånekassen for de Sønderjyske Landsdele" oprettet. Her blev Andersen formand, og han udførte også her et stort arbejde i sønderjydernes interesse.

Han var for øvrigt blandt de embedsmænd, som var med, da kongen på den hvide hest red over grænsen, der dengang blev slettet, og ind i det gamle land, som nu var vendt tilbage til igen at være dansk.

Andre arbejdsopgaver

Efter sigende havde Andersen et godt humør – havde let ved at få øje på livets lyse sider. Han havde en djærv natur, en usædvanlig arbejdssevne og en stærk, sund dømmekraft. Med dygtighed var han i front med at klare den tids stadigt voksende administration af Danmarks finanser.

Blandt andre store sager, der krævede arbejde af statsgældsdirektøren i disse år,

var salget af De Vestindiske Øer i 1916. Andersen havde i øvrigt stor viden om andre landes finansforhold og deltog i udenlandske møder, blandt andet i Paris på Danmarks vegne. Han opnåede endog at blive hædret med såvel islandske som franske og svenske ordener.

P.O.A. Andersen havde også sans, tanke og interesse for erhvervslivet. Det betød, at han blev engageret i Aalborg Portland Cement, var formand for Brandts Klædefabrik i Odense og tilknyttet Dampskibsselskabet Norden samt en del andre foretagender.

Fruen, Sigrid Kirstine Andersen, havde islandske rødder. Måske af den grund havde også Island Andersens store interesse. Han var i bestyrelsen for Dansk-Islandsk Samfund og i Islands Banks repræsentantskab.

Plantagesagen

I 1918 købte Andersen et areal på ca. 85 ha. nord for Gjerndrup. Det havde i lange tider været et fuldstændigt ødelagt skovareal, der nu henlå i vildnis og krat. Her blev nu foretaget underplantning og forsøg på at bringe arealet tilbage til værdifuld skov. Området fik navnet Bøgeskov Plantage.

Det var ikke det eneste, der blev købt. Andre steder var det hedearealer, hvor Andersen bekostede forvandlingen fra hede til plantage – St. Grene og Lindet Tophøj i Vejle Amt var blandt sådanne arealer.

Købet af det store areal ved Gjerndrup blev gjort, inden man kunne vide, at genforeningen i 1920 ville komme. Indtil da havde det danske folk, som bekendt, været besjælet af at vinde land ind til erstatning for det, der var sat over styr i 1864.

Peder Otto Albert Andersen.

Det kan undre, at P.O.A. Andersens navn ikke har haft status i historien på linie med folk som Enrico Dalgas, Holger Petersen med Baldersbæk Plantage, lærer Løbner med Løbners Plantage og alle de andre, som var med til at forvandle egnene her fra hede til plantage og opdyrket land. Andersen hører bestemt til i dette selskab.

Andersen og hans kone havde ikke nogen særlig tilknytning til Gjerndrup-egnen, men de var sandsynligvis påvirket af tankegangen på den tid. De kendte sikkert mange folk fra miljøet, hvor man tænkte på, hvad der kunne være til nytte for Danmark.

De gjorde det ikke for egen vindings skyld. Havde man penge, følte man sig forpligtet til at hjælpe med at gøre fædrelandet større – de udviste samfundssind. I hvert fald kunne de ikke forvente at få personlig øko-

nomisk udbytte af, at etablere en plantage. P.O.A. Andersen indvalgte i Hedeselskabets repræsentantskab i 1917. Formanden Chr. Dalgas skriver bl.a. i en nekrolog efter Andersens død i 1929: *Da Hedeselskabet straks efter genforeningen i 1920 sammen*

med sønderjyderne startede A/S Plantningsselskabet Sønderjylland, valgtes Statsgælds-direktøren til formand for denne virksomhed, hvis fremme lå ham meget på sinde. P.O.A. Andersen var personlig en uhyre elskværdig mand. Han havde altid et godt humør. Han havde et varmt hjerte, var et hurtigt hoved og kunne altid finde det centrale.

STATSGÆLSDIREKTØR
DEPARTEMENTSCHEF

P.O.A. ANDERSEN
1862-1929

SIGRID ANDERSEN
FØDT JOHNSEN
1870-1943

Ægteparrets gravsted findes på den ældre kirkegård på Frederiksberg, hvor P. O. A. Andersen og fru Sigrid boede hele livet.

Et legat

Sigrid og P.O.A. Andersen var barnløse, og de oprettede legatet: *P.O.A. Andersen og hustru Sigrid, f. Johnsens Legat*. I fundatsen står, at der kan ydes hjælp til videre faglig uddannelse for hæderlige og flittige yngre mænd og kvinder, der er ansat i finansministeriet eller departementerne samt til bankembedsmænd og handelsmænd og til enker efter embedsmænd, der har været ansat i centraladministrationen samt til legatstifternes nærmeste familie.

Efterskrift

I 1942 døde fru Sigrid Andersen. Det kom da på tale, at naboplantagen Stilde ville købe Bøgeskov Plantage. Handelen kom i stand i 1943, hvor købssummen blev 35.000 kr. Stilde Plantage kom hermed op på ca. 310 ha.

I Harald Skodhøjs bog om Stilde Plantage, som blev udgivet i 1961 i anledning af denne skovs 75 års jubilæum, kan læses: *I 1945 afsløredes i en lavning i egekrattet en mindesten for de tidligere ejere Sigrid og P.O.A. Andersen. De to mennesker havde øvet en stor indsats mange steder i Danmark. Han havde været medstifter af og enejer af et stort antal plantager rundt i Jylland, og det havde været hans og hans hustru store glæde at besøge de for-*

skellige plantageejendomme og følge udviklingen. Økonomisk nåede ingen af dem at se det investerede give egentlig udbytte, men de følte, de havde været med i løsningen af store opgaver til gavn for Danmark, og det gav dem en tilfredshed af egen lykkelig art.

Litteratur og kilder

Dansk biografisk leksikon, 2. udgave, 1933. Netudgave.
Hedeselskabets skrifter og bøger.
P.O.A. Andersens levnedbeskrivelse til Ordenskapitlet.
Schmidt, August F.: Brørup Sogns Historie. 1948.
Skodshøj, Harald: Stilde Plantage. Fra hedekrat til skov. 1961.
Skrubbeltrang, Fridlev: Det indvundne Danmark. 1966.

Andreas Bruun, f. 1936. Knudsmindevej 20, 6650 Brørup. Har haft landbrug i Vittrup i 25 år og var derefter graver i Askov i 15 år. Har siddet i en del bestyrelser i landbrugets tjeneste og i kulturelle foreninger, blandt andet for Museet på Sønderskov. Er formand for Lindknud Lokalhistorisk Forening, medudgiver af flere lokalhistoriske bøger og har leveret historier til forskellige historiske skrifter.